

Motion

1975/76: 9

av herr Dahlgren m. fl.
med anledning av propositionen 1975/76:1 med redovisning av programskedet i den fysiska riksplaneringen

I propositionen 1975/76:1 sker en redovisning av programskedet i den fysiska riksplaneringen. På sidan 103, avsnittet 9.5 Östergötlands län, finner regeringen att de former planeringsarbetet fått för det obrutna kustområdet inom länet och Kalmar län vara tillfredsställande.

På sidan 191 under avsnittet 3.4.1 konstateras att fiskets intressen har behandlats i relativt liten utsträckning i de kommunala programmen. Och under avsnittet 3.4.2 görs uttalandet att fisket under planeringsarbetet skall inordnas på ett i förhållande till andra verksamheter jämbördigt sätt.

Vi instämmer i detta synsätt och menar att planeringsanvisningarna hitintills varit bristfälliga och att fisket icke beaktats på ett tillbörligt sätt.

Förhållandena längs ostkusten varierar starkt i vad gäller både de bofastas verksamheter och friluftslivets utformning. Det är därför felaktigt att all skärgårdspolitik skall utformas efter en enda modell. Reella anpassningsmöjligheter till lokala förhållanden måste finnas kvar. Genom att nämna några viktiga olikheter mellan E- och B-läns skärgårdar såsom ålfisket (mycket viktigt i E-län, saknas nästan i B-län), ägandeförhållandena (B-län har större andel mark och vatten som ägs av icke bofasta samt som domineras av fritidsbebyggelse) osv. förstås att framtiden kan gestalta sig olika längs skilda delar av ostkusten.

Skärgårdslandskapets mosaik av vatten, hällmark, skog, ängsmark och åker tillåter inga rationella brukningsenheter som inne i land. Konkurrens på lika villkor med andra lantbrukare är otänkbar. Därför är den traditionella mångsidigheten en nödvändighet. Denna mångsidighet har utformat den karakteristiska skärgårdskulturen som därtill nu har blivit turistiskt intressant.

Skärgården är en isolerad bygd. Ytterst få öbor har egen bil, varför man är hänvisad till kommunala och andras fordon för alla transporter inåt land. Dessutom måste man hålla sig med en eller flera båtar.

Mot bakgrund av denna situation är det rimligt och nödvändigt att samhället går in med särskilda åtgärder för att underlätta för skärgårdsbruket. Denna term, skärgårdsbruket, är viktig. Den omfattar fiske, växtodling, djurhållning och skogsbruk drivna i skärgården. Med skärgården menar vi den del av kustområdet som inte har fast förbindelse eller färjeförbindelse med fastlandet. Vad som nu behövs är inte i första hand stödåtgärder för turismen och friluftslivet. Det går inte att peka på någon bygd där en turistexploatering skett och inte samtidigt många bofasta tvingats ändra sin livsföring.

Turismen kommer säkert att utvecklas. Det har olika samhällsinstanser redan räknat med och därmed planerat för. Det som nu behövs är ett stöd åt de skärgårdsfamiljer som inte är eller vill bli kioskägare, tillsynsmän, sophämtare etc. under några hektiska sommarmånader, utan som vill bruka skärgården för sitt uppehälle.

Nedan vill vi summera synpunkter och förslag kring de frågor som speciellt rör skärgårdsbruket. Tre problemområden kan avskiljas, även om inget får ses skilt från de andra. Det gäller företagsfrågor, servicefrågor samt marknadsfrågor.

Företagsfrågor

Skärgårdsbrukaren är egen företagare vars hela familj arbetar inom företaget (andra arbetstillfällen saknas som regel). Under året varierar sysslorna starkt. Fisket dominerar, men åkerbruk, boskapsskötsel och skogsbruk förekommer ofta. Hushållsekonomi grundar sig som regel på en hög självförsörjande grad. Denna mångsidighet är nödvändig eftersom ingen näringsgren ensam kan bära familjeekonomi.

Fisket domineras ekonomiskt av strömmingsfiske (vinter-vår) och ålfiske (sommar-förhöst). Strömmingen är biologiskt bättre känd än ålen och åtgärder för att skydda detta fiske finns redan (t. ex. vissa trålningsförbud). Det är sannolikt ingen överhängande risk för minskad tillgång, åtminstone ej för skötfisket inne i skärgården. Problemet med strömmingen är de dåliga priserna samt svårigheterna att få avsättning för den. Nu kvoterar fångsterna, så att exempelvis ett ton per man och vecka får säljas till ordinarie priser. Fiskpriserna har dock inte följt med inflationstakten för redskap och drivmedel.

Ålfisket går däremot en osäker framtid till mötes. Priset på ål följer visserligen med i inflationen, men det blir allt svårare att fånga den. Nya stora och dyra redskap rekommenderas, ändå minskar fångsterna på många håll. Orsakerna kan vara många, men resultatet kan bli att ålfisket försvinner och därmed en av hörnpelarna i dagens skärgårdsbruk.

Även om fjällfisket för närvarande inte tillhör de mest lönsamma delarna i fisket, är det ändå en kompletterande del i skärgårdsbruket som en helhet.

Boskapsskötseln är nu nästan helt inriktad på köttproduktion med får och ungdjur. Denna ses med välvilja av myndigheterna vilka för naturvårdens och turisternas skull vill förhindra förbuskning. Rikligt med betesmarker finns, och djurhållningen kan ökas betydligt i skärgården. Vissa åtgärder kan underlätta detta, t. ex. genom att veterinär service ges till reducerad taxa, möjligen även inseminationservice.

Jordbruket drivs där det finns djur, naturligtvis med hänsyn till detta. Men på andra ställen är djurhanteringen i stort sett nedlagd. Åkerarealen är liten och dålig arronderad, men lika väl borde många åkrar på kreaturslösa

gårdar kunna utnyttjas för fältmässig gränsaksodling, t. ex. lök, morötter etc. Dessa grödor är arbetskrävande och kan ge en bra arbetsinkomst även på några få hektar. En giftfri odling kan bidra ytterligare i konkurrensen med inlandsbonden. Problem finns naturligtvis, men de verkar vara möjliga att lösa. En trädgårdskonsulent som inspirerar och råder, även i fråga om försäljningen, behövs nog inom ett så pass nytt fält. Transporter kan bli betungande för både gödning och skörd. Specialmaskiner inom detta område behövs, främst för skörden. Här borde det vara rimligt med en "skärgårdens maskinstation" som åker runt och skördar.

Bland övriga näringar finns hela skalan av tänkbara småindustrier. Traditionella exempel är båtbyggare, snickare, bergsprängare, brunnsbore etc. Hit hör även alla de inkomstmöjligheter som turismen ger. En omdebatterad sådana är att sälja tomter. Det har nu stoppats genom lagstiftning, vilket på sikt är en klok åtgärd. En skärgårdsbrukare kan ej basera sin ekonomi på att sälja sin mark bit för bit. Därmed inskränker han sin ekonomiska rörelsefrihet i form av minskande fiskevatten, åkrar, betesmarker etc. Där emot kan uthyrningsstugor ge en god delinkomst, dels genom att de kan byggas och underhållas i egen regi och dels genom att de ger en årlig inflationskyddad inkomst. Byggnadslov borde generöst lämnas för några enkla sådana hus till varje bofast skärgårdsbrukare som så önskar.

Service

Den lokala servicen en kommun kan erbjuda sina skärgårdsinnevånare måste utökas. Till det viktigaste hör lokala skolor. I en levande skärgård bor barnfamiljer, och dessa måste få ha sina barn boende hemma. Om skolornas elevantal minskar bör ej skolan dragas in. I stället kan en lösning vara att man skjutsar ut tätorts barn till dessa skolor, så att lagom stort elevantal uppnås.

För skärgårdsbrukaren är transporter besvärliga. Ett stort behov finns av fraktbåt (ej passagerare) för främst tungt och skrymmande gods till och från öarna. En sådan båt skulle vara utrustad med rejäla lastkranar och kunna ta t. ex. virke, cement, konstgödsel, maskiner, djur, avsalugrödor etc. Båten skulle även kunna ta med lådor från affärer i hamnarna. Ett skärgårdens frakttöd behöver införas.

Markfrågor

Dessa frågor är synnerligen viktiga. Skärgårdsbon har sin försörjning i ett område som av myndigheterna stämplat som ett område av riksintresse. För att styra markslitaget har en mängd påbud kommit och kan antas komma: byggförbud, naturreservat, fågelskyddsområden, sopmajor, natthamnar med service, nymarkerade farleder, avverkningsförbud etc., etc.

Det krävs att en även i praktiken ändrad syn kommer till uttryck i reella

stödåtgärder för de bofasta och deras efterkommande. Turisttillströmningen har lett till att markpriserna skjutit i höjden och därmed gjort det nästan omöjligt för en familj som vill livnära sig på gården att köpa den. Förvärvstillstånd ges till icke bofasta eftersom lantbruksnämnden inte anser gårdarna bärkraftiga. Ett stort fel är att ingen hänsyn tas till fiskevattnen som ju utgör en ryggrad i skärgårdsbruket. Enligt vår mening borde allt fiskevatten från fastigheter som inte är året-runt-bebodda eller där ägarna inte är yrkesverksamma på fastigheten utbjudas till salu eller utarrenderas till de i skärgården yrkesverksamma.

Ett stort problem kvarstår dock, finansieringen. En stor skuldsättning med tunga räntor och amorteringar kan omöjliggöra en etablering eller ett övertagande av gården med inlösning av släktingar osv. Någon form av ett mycket generöst låneinstitut (lång amorteringstid och låg ränta) borde kunna sättas in när en ny brukare skall starta.

Den fortsatta planeringen

I den planering som hitintills ägt rum betraktas skärgårdarna som varande riksintressanta, framför allt från naturvårds- turist- och rekreationssynpunkter. Den bofasta skärgårdsbefolkningens utkomstmöjligheter har knappast tillmätts någon betydelse.

Detta samhälleliga synsätt har framkallat pessimism och misströstan hos den fasta skärgårdsbefolkningen.

Det är därför nödvändigt att samhället uttalar sin solidaritet med denna befolkningsgrupp och medverkar till att skapa förutsättningar för den att fortsätta sin traditionella yrkesverksamhet samtidigt som nya verksamheter bör tillskapas.

I första hand gäller det nu att bestämma om planeringen av skärgården skall inriktas på en fortsatt bofast befolkning eller om planeringen skall inriktas på turism och rekreation för fastlandsbor. Vår uppfattning är att prioriteringen skall göras till den bofasta befolkningens fördel och att turism och rekreationsliv bör komma i andra hand.

Härav följer att planeringsarbetet måste ges nya direktiv och att det utredningsarbete som behövs skall vara en statlig åtgärd och icke en kommunal. Utredningsarbetet skall självfallet bedrivas i samarbete med såväl företrädare för skärgårdsbefolkningen (deras fackorganisationer) samt kommunala och regionala organ. Men det är nödvändigt att man nu får "rikslinjer" för planeringsarbetet, där staten ställer de garantier som är nödvändiga för en fortsatt yrkesverksamhet i skärgårdsområdena.

Med hänvisning till vad som här framförts hemställer vi

att riksdagen beslutar att planeringsarbetet för kustområdenas skärgårdsdelar skall inriktas på ett bevarande av den yrkesverksamhet som nu förekommer samt på att skapa förutsättningar för en ökad året-runt-sysselsättning.

Stockholm den 29 oktober 1975

ANDERS DAHLGREN (c)

ERIK GLIMNÉR (c)

ÅKE POLSTAM (c)

MARIANNE KARLSSON (c)